

doops gezind plus

Had
ik maar...

februari | maart 2020 Algemene Doopsgezinde Sociëteit

- 2 om te beginnen
- 3 vanuit de stilte
- 4-6 overdenking
Omzien of vooruitzien?
- 7 open ruimte
Verdriet parkeren
- 8 zegenrijk

foto Michel Meynsbrughen

VOORAF

Machteld Stam-
Timmer

Het overkomt ons allemaal weleens. Je denkt snel je boodschappen af te rekenen bij de kassa, kiest voor een rij en komt er vervolgens achter dat een andere rij sneller gaat. Dat is een kwestie van pech hebben.

Van een geheel andere orde zijn gebeurtenissen waarbij het noodlot toeslaat, soms met dramatische gevolgen. Mensen kunnen dan slachtoffer worden, louter en alleen omdat ze op het verkeerde moment op de verkeerde plek waren. Genoeg voorbeelden daarvan halen de krant.

Als dergelijke voorvallen in je nabije omgeving plaatsvinden, zorgt dat niet alleen voor onnoemelijk veel verdriet maar roept het ook vragen op – waar je eigenlijk nooit een antwoord op krijgt.

Andersom gebeurt ook. Na grote rampen, zoals bijvoorbeeld het neerstorten van de MH17, komen er altijd verhalen naar buiten. Van mensen die nipt aan de dood zijn ontsnapt. Omdat ze vlak voor vertrek hun vlucht hadden omgeboekt en daardoor niet in het toestel met de fatale afloop zaten. Die hadden een engel op hun schouder, wordt dan wel gezegd.

Toeval bestaat niet, beweren sommigen. Ik weet het zo net nog niet. Maar wanneer alles in het leven aan willekeur wordt overgelaten omdat je er toch geen invloed op hebt, leidt dat tot passief gedrag. En dat kan nooit een goede keuze zijn.

TELEVISIE

Kalle Brüsewitz

Goos Blok, één van de jongens op Java

Onze jongens op Java

Hoeveel opgekropte emotie kan een mens aan? En hoe lang? Of komt er een moment dat die zo verweven is met je leven dat je ermee leert leven?

De vier veteranen uit de documentairereeks *Onze jongens op Java* zijn diep, diep getekend door en voor het leven. Sommige spreken voor het eerst over wat ze mee gemaakt hebben in Nederlands-Indië, 75 jaar geleden. Je ziet het verdriet van mannen die nog jongens waren en eigenlijk nauwelijks wisten

waar ze in terecht waren gekomen.

Ze waren terechtgekomen in een oorlog. Eentje die zoveel jaren later tot één van de zwartste bladzijden in de vaderlandse geschiedenis wordt gerekend. De helden van toen werden steeds kritischer bekeken. Er is daar zoveel misgegaan. En dat weten de jongens van Java zelf ook wel. Maar wat kun je eraan doen. 'Je ziet je medemens niet als mens', zegt Goos Blok, één van de geïnterviewden die vertelt

hoe hij mensen stroomstoten moest geven. En: 'Had ik het maar niet gedaan', 'had ik er maar over gepraat'.

Onze jongens op Java is een fascinerende reeks over trauma, emotie, geschiedenis en hoe je voor altijd getekend bent door iets waar je nauwelijks iets van begreep.

Onze jongens op Java is een vierdelige serie van Coen Verbraak, uitgezonden door de NPO in de laatste weken van 2019. De afleveringen zijn terug te vinden op internet, bijvoorbeeld via NPOPlus.

COLOFON

Doopsgezind Plus is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit.

Doopsgezind Plus verschijnt zes keer per jaar, in het hart van het magazine *Doopsgezind NL*.

Redactie Kalle Brüsewitz, Ruud Mulder, Machteld Stam, Jeannette den Ouden en Machteld van Woerden
Ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem
Druk GBU printmedia
Oplage 5.425

Papier G-Print Proost & Brandt, FSC-gecertificeerd
Contact redactie Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
T 020 623 09 14 | dn@doopsgezind.nl
www.doopsgezind.nl
© ADS 2020

Had ik maar

God rust op een bankje
bij de vijver in het park.
De zon laag. De treurwilg krom
plonst zijn takken in het water.
'Had ik maar'
zucht God en
slaat zijn ogen naar de aarde
– vanwaar komt mijn hulp?

Een liedje over alle eendjes klinkt aan
de overkant. Een wit vlekje met vlechtjes
fietst op een driewieler voorbij.
God lacht
staat op
gaat verder waar hij
gebleven was.

Omzien... of vooruitzien?

Er staat een mooie canon in het nieuwe Liedboek (809):
'Blijf niet staren op wat vroeger was, sta niet stil in het verleden.
Ik, zegt Hij, ga iets nieuws beginnen, het is al begonnen,
merk je het niet?'

Het is niet gemakkelijk te zingen en past daarmee goed bij de inhoud, want het valt niet mee om níet om te zien en je daarbij af te vragen waarom het leven juist zó verlopen is. De canon is gebaseerd op een oude tekst uit het bijbelboek Jesaja. In het 43e hoofdstuk staat:

*Gedenk niet wat vroeger was
richt je niet op wat eertijds gebeurde.
Zie, ik doe iets nieuws,
nu ontspruit het,
herken je het niet?*²

Het lijkt wat wonderlijk dat Jesaja zou suggereren dat men niet zou moeten gedenken wat er in het verleden met mensen gebeurd is, terwijl Tenach en ook de joodse traditie juist vol staan van oproepen om te gedenken en niet te vergeten! Zo is bijvoorbeeld 'Gedenk dat je slaaf bent geweest in Egypte'

een jaarlijks terugkerende waarschuwing tijdens de dagen van Pesach, het hoogfeest in het jodendom. Het is een aansporing om niet te vergeten waar je vandaan komt, hoe je hebt moeten zwoegen en hoe bijzonder het is dat er tenslotte bevrijding is gekomen. In de weemoed van het gedenken ligt de blijdschap van het vieren besloten.

Wij kunnen op verschillende manieren naar gedenken kijken. De ene manier blikkt uitsluitend terug en maakt dat men zich in het leven voor-namelijk laat leiden door wat er in het verleden gebeurd is; daardoor lijkt er geen plaats meer te zijn voor verandering of verbetering. De andere manier gebruikt het omzien naar wat er in het leven is gebeurd als heilzaam hulpmiddel om weer vooruit te kunnen kijken naar wat er in de toekomst (nog) mogelijk is.

De profeet Jesaja heeft iets dergelijks bedoeld toen hij zag dat zijn volk, dat in ballingschap leefde

er gebeurt iets wat je niet had voorzien

en dagelijks leed onder onderdrukking, vooral die eerste vorm van gedenken in praktijk bracht. Het verdriet om wat hen was overkomen was zo groot dat het de mensen mede daardoor ontbrak aan hoop op verandering, laat staan dat men kon denken over bevrijding en terugkeer naar het beloofde land. In het lied van Oosterhuis is die fixatie op het verleden mooi weergegeven met de woorden: 'Blijf niet staren'. Want staren is een vorm van verstarring en dan zie je eigenlijk niets meer.

Het is een herkenbaar gegeven dat je, als het leven voortschrijdt, gaat nadenken over je levensloop en de keuzes die je daarbij in het verleden hebt gemaakt. En, wees eerlijk, zo nu en dan zal de gedachte 'had ik maar...' voorbijkomen. Wat zou er gebeurd zijn als ik een andere keuze had gemaakt?

Of: **hád** ik maar een keuze gemaakt, dan was alles anders gelopen. Het kan je verdrietig stemmen, omdat gedane zaken nu eenmaal geen keer nemen. Het kan je ook met spijt vervullen, of erger nog, met zelfverwijt: had ik het maar anders – of niet – gedaan. Maar helpen deze gedachten? Kom je er verder mee? Is het ook mogelijk om er op een andere manier naar te kijken? En hoe zou je dat dan kunnen doen?

Er bestaat een nuttig advies om problemen aan te pakken: gebruik de helikopterblik. Alsof je vanuit een helikopter – dus hangend boven het probleem en met wat meer overzicht – kijkt naar de situatie waarin je leeft, het dilemma waarin je je bevindt, of het verleden dat zich steeds weer aan je opdringt. Het kan zijn dat die afstand het je mogelijk maakt in te zien wat je gedaan hebt

foto CCO

met het probleem waarvoor je je gesteld zag. Of misschien ontdek je ineens de uitgestoken hand die er óók was en die je bijna zou vergeten. Met wat meer overzicht wordt het gemakkelijker om te zien welke goede krachten er in je omgeving (geweest) zijn.

Het vergt enige mentale lenigheid om anders naar de dingen te kijken, voordat je daarin goede voortekenen kunt zien, herkennen en accepteren. Het is niet altijd nodig om zelf actief te zijn; het herkennen van wat een ánder je aanbiedt op een moment waarop je het zelf moeilijk hebt, kan al een heilzame uitwerking hebben. Dat is de bedoeling van het tweede stukje uit de tekst van Jesaja: 'Zie, ik doe iets nieuws, nu ontspruit het, herken je het niet?' Een uitgestoken hand te midden

misschien ontdek je ineens de uitgestoken hand die er ook was

foto Armen M.

van het 'had ik maar'-denken. Na de wintertijd van het vruchteloos terugkijken breekt door de aarde ineens een groen sprietje heen. Niet tegen te houden en volhardend. Een nieuw begin als een klein teken van hoop.

Soms kan het leven weleens lijken op die winterse maanden, waarin alles min of meer tot stilstand komt. En dan toch! Er gebeurt iets wat je niet had voorzien, zoals de onverwachte komst van een (klein)kind. Of een oude vriendschap wordt hersteld, of er vindt een mooie ontmoeting plaats met een onbekende. Al deze dingen kunnen ervoor zorgen dat de blik weer meer naar buiten, naar de toekomst, gericht wordt. Ineens is het moment daar om een oud meningsverschil uit te praten, of om van betekenis te zijn voor een ander die juist die hulp nodig heeft die jij kunt geven. Wat er in het 'had ik maar' aan zwaarte, verdriet en spijt opgesloten ligt, kan niet ongedaan gemaakt worden. Maar het hoeft je leven niet meer totaal te beheersen, want door het verleden te beschouwen én te relativieren kun je van waarde zijn voor anderen die iets van jouw worsteling herkennen. Het omzien naar wat er vroeger was, kan zo als basis dienen voor het vooruitzien naar wat voor jou en de mensen om je heen heilzaam is.

Omzien én vooruitzien horen beide bij de wat stille periode tussen Kerst en Pasen. Het kan zijn dat er voorzichtig iets op je toekomt, zoals de natuur zich opmaakt om open te barsten als het lente wordt.

Het is al begonnen, merk je het niet? +

- 1 Tekst Huub Oosterhuis
- 2 Jesaja 43:18-19

Verdriet parkeren

'Ik geloof nu dat ze overal bij is.
Dat is een verandering.'

'Zeven jaar lang was ik bij veel van de grote gebeurtenissen in mijn leven heel verdrietig dat ze die niet mocht meemaken. Nu ben ik diep gelukkig dat ze overal met me meegaat.'

Aniek was veertien toen haar zus Ilse, toen bijna zestien, overleed door zelfdoding. De periode ervoor was pittig. 'We waren beiden in de pubertijd en we maakten als gezin een paar heftige dingen mee. Ilse en ik hadden ruzie. En nadat ze was overleden was dat heel moeilijk. Ik heb me zo schuldig gevoeld. Zelfs al weet ik dat dat nergens op sloeg. Natuurlijk weet ik dat zussen – zeker puberzussen – ruzie maken om de meest onbenullige dingen, maar wat was er gebeurd als ik liever geweest was? Had ik maar niet die dingen gezegd, had ik maar meer gezien van haar pijn. Was ik er maar meer voor haar geweest. Het knaagde. Ik was zo bang dat ze boos op me was. Ik heb de dood van Ilse ook heel lang 'geparkeerd'. Ik huilde erom, sprak erover, maar verwerkte het niet.

'Ik werd ouder en ontmoette Kevin, mijn huidige vriend. Toen we net anderhalf jaar bij elkaar waren overleed zijn neefje, twee jaar oud. Dat verdriet, het verdriet van de omgeving en de dood van het jongetje zelf deed alles weer terugkomen. Ik zag Ilse. Ik zag Ilse in het verdriet en zag Ilse in de hele situatie. Dat was zo heftig. Ik wilde er zijn voor Kevin en de familie, maar dat was moeilijk omdat mijn eigen verdriet in de weg zat. Toen wist ik dat er wat moest gebeuren. Het verdriet van Ilse en dit nieuwe verdriet samen kon ik niet aan. Ik kon het niet langer parkeren. Toen ben ik in therapie gegaan.

'Een paar jaar geleden wilde mijn moeder met een medium praten. Ik was in tweestrijd. Ik was benieuwd, maar was ook bang vanwege die vraag. De angst dat het antwoord op de vraag confronterend voor me zou kunnen zijn. Het medium kwam en het was emotioneel. Uiteindelijk durfde ik de vraag te stellen. Het antwoord was alsof er een

immense last van mijn schouders viel. Ze was niet boos en ze wilde dat ik ophield met het verdriet parkeren. Dat woord. Dat was een woord dat ik gebruikte. Dat was precies hoe ik mijn verdriet verwerkte. Toen kon ik verder.

'Afgelopen zomer, 7 juli, precies tien jaar na de fatale dag, waren mijn moeder en ik voor het eerst niet samen om aan Ilse te denken. Dat kwam zo uit, maar het is voor mij ook een nieuwe fase. Eerst waren we als gezin met drie personen, daarna met twee en nu heb ik een eigen gezin. Mijn moeder en ik steunen elkaar natuurlijk, maar uiteindelijk gaat het leven door. Voor mij is Ilse is nu overal bij, met al het verdriet, maar zonder schuldgevoel, en daar ben ik heel blij om.' +

foto Aniek Resink

foto Joyce Romero

Hij was opgenomen, een alleenwonende man, in de zeventig, een drinker en een ‘zorgmijder’.

Hij had geen contact meer met twee van zijn drie kinderen. Verwaarloosde zichzelf en liet alleen één dochter en een betrokken buurvrouw toe. Voor de zoveelste keer ten val gekomen, was hij met een hoofdwond naar het ziekenhuis gebracht. Maar het hoefde niet meer voor hem.

Met moeite vond ik een ingang bij deze sombere en cynische man. ‘Voor mij hoeven al die onderzoeken niet meer, ik wil niet meer verder, ben er helemaal klaar mee! Hoe heet dat ook weer in die yuppentaal?’ ‘U bedoelt die discussie over ‘voltooid leven?’ ‘O ja, dat is het,

breek me de bek niet open. Ik zei het ook tegen die arts hier: ik wil ervan af, geef mij maar een spuitje, over en uit!’

Het leven was niet aardig voor hem geweest. Hij gaf iedereen de schuld, zijn oude werkgever, zijn ex, zijn huurbaas die ook al moeilijk deed. Niemand deugde eigenlijk. Ja, dan maar aan de drank. Toch wilde ik met hem in gesprek, hoe lastig ik zijn gedrag soms ook vond. Mondjesmaat begon hij te vertellen. Over zijn jeugd waarin zijn ouders er niet voor hem waren. Een autoritaire vader, getraumatiseerd teruggekomen uit de politionele acties

in voormalig Nederlands-Indië. Een man die zijn verwondingen afreageerde op zijn kinderen en aan de drank was geraakt, net als hij nu. Een emotioneel afwezige moeder die ook leed onder de knoet van haar man en haar kinderen niet tegen hem kon beschermen. Maar zijn verhaal wilde hij in een paar gesprekken tijdens zijn opname toch wel kwijt. Dat had hij eigenlijk nooit eerder zo gedaan.

Was dit nu een ‘voltooid leven’? Moesten ‘we’, als samenleving om hem heen, hem maar de middelen geven waarmee hij een einde aan zijn leven kon maken? Waar wilde hij ‘vanaf’? Was de dood een oplossing voor zijn problematiek?

Twee maanden na zijn opname belde hij me op. Ik had hem mijn visitekaartje meegegeven toen hij met ontslag ging. Nooit gedacht dat hij daarvan gebruik zou maken. Maar hij moest naar de poli voor controle. Het werd een opmerkelijk weerzien: hij had inmiddels stappen gezet, liet nu thuiszorg toe en de huisarts had er met zijn toestemming voor gezorgd dat de puinhoop thuis was ‘gesaneerd’. ‘Had ik dat maar eerder gedaan!’ En over zijn doodswens sprak hij tot mijn verrassing niet meer. Hij had dat niet beseft maar bevestigde het wel: ‘Ik wil nu eerst proberen de boel thuis op orde te houden’. +